

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 14 лист. 2012 р.: (Офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 61 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // *Голос України* від 19.05.2012 / № 90-91.
3. Закон України «Про оперативно – розшукову діяльність» від 18.02.1992 року із змін. та доп. // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, N 22, ст.303.
4. Никифорчук Д.Й. Негласні слідчі (розшукові) дії: [курс лекцій]// за заг. ред. Никифорчука Д.Й. – Київ; НАВС, 2013. – 125 с.
5. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно – розшукової діяльності у кримінальному процесі: Монографія – Х.:Арсіс, 2007. – 576 с.
6. Шейфер С.А. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательное значение: Монография – «Самарский университет», 2004. - 228 с.

Скуріхін Д.С.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ПРИМИРЕННЯ ТА МЕДІАЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ТА В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄС

Укладення між Україною та Європейським союзом угоди про асоціацію від 21.03.2014 р. ще раз підкреслило спрямованість України до європейських цінностей та європейських правових стандартів. Одним із основних кроків України до зближення із ЄС є адаптація українського законодавства до права ЄС та імплементація його норм до українського права. Спрямованість України до європейських стандартів правосуддя (у т.ч. в частині використання альтернативних способів врегулювання спорів) знайшла своє втілення у низці важливих нормативних актів, таких як: Указ Президента України № 361/2006 від 10.05.2006 р. «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до Європейських стандартів», Указ Президента України від № 311/2008 від 08.04.2008 р., тощо.

Останнім із найважливіших кроків до гармонізації національного законодавства до законодавства ЄС стало прийняття у новій редакції Кримінально-процесуального кодексу України у 2012 році.

Але яка риса суттєво відрізняє європейське процесуальне право від українських стандартів правосуддя? На мою думку, такою рисою

є широке застосування компромісних (примирних) процедур у цивільному та кримінальному процесі в країнах ЄС. Так, згідно із положеннями Резолюції Економічної і Соціальної Ради ООН від 24.07.2002 р. «Основні принципи застосування програм відновного правосуддя в кримінальних справах» відновний процес визначається як «будь-який процес, у якому потерпілий та правопорушник та будь-які інші особи чи члени громади, що зазнали впливу від вчиненого правопорушення, разом беруть участь у вирішенні його наслідків в основному за допомогою посередника». Відповідно до ст. 10 рішення Ради Європейського Союзу «Про положення жертв у кримінальному судочинстві» від 15.03.2001 р. держави-члени ЄС мають забезпечити розширення сфери застосування медіації (як основної програми відновлюваного правосуддя) у кримінальних справах.

Поняття і загальні принципи медіації знайшли своє закріплення в Директиві 2008/52 ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2008, у Висновку Консультативної ради європейських суддів Ради Європи № 6 від 24.11.2004 р., в Рекомендації № 3 REC (99)19 Комітету Міністрів Ради Європи від 15.09.1999 державам – членам Ради Європи, щодо медіації у кримінальному процесі [1], в Рекомендації № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи від 2.01.1998 державам – членам [2], в Рекомендації № R (2002)10 Комітету Міністрів Ради Європи від 18.09.2002 державам – членам [3]. Відповідно до Рекомендації № 3 REC (99)19 Комітету Міністрів Ради Європи від 15 вересня 1999 державам – членам Ради Європи, медіація визначена як будь-який процес, в рамках якого потерпілому та правопорушнику надається можливість, у разі їх добровільного згоди, за допомогою неупередженої третьої сторони (медіатора) брати активну участь у вирішенні проблем, що виникли в результаті злочину.

Основними принципами медіації є: добровільність (п. 10 преамбули до Директиви), позасудовий характер (п. 12 преамбули, ст. 3 Директиви), конфіденційність (п. 23 преамбули, ст. 7 Директиви), компетентність (п. 16 преамбули, ст. 4 Директиви).

Мабуть що найбільше значення відновне правосуддя має саме у кримінальному процесі.

Нова редакція Кримінального процесуального кодексу України також містить певні нормативні можливості для медіації, а саме вводить у кримінальний процес інститут угод про примирення обвинуваченого із потерпілим. Вказаний інструмент зміщує акцент у кримінальному процесі із особи обвинуваченого на особу потерпілого, тобто зміщує акцент із такої функції кримінального судочинства як покарання винного на функцію відновлення прав потерпілого. Звісно, це містить в собі значні переваги для потерпілого, який міг би своєчасно отримувати моральне

задоволення від вибачень особи, яка вчинила злочин, і інших його дій, спрямованих на примирення. У потерпілого з'являється реальна можливість висловлювати свої вимоги, пов'язані з відшкодуванням заподіяної йому шкоди. З'являється правова основа для обговорення і вироблення взаємоприйнятних умов, порядку і термінів здійснення підозрюваним (обвинуваченим) конкретних дій, спрямованих на відшкодування шкоди.

Але занадто великі темпи з підготовки нової редакції кодексу призвели до залишення суперечностей у правовому механізмі інституту угод про примирення обвинуваченого із потерпілим, а також на певні невідповідності реалізації європейських стандартів кримінального правосуддя на Україні світовій практиці, зокрема певної неузгодженості норм КПК з положеннями Кримінального кодексу України.

За результатами комплексного аналізу норм КК та КПК вбачається, що за новим КПК примирення може відбуватися у трьох різних формах, які тягнуть різні правові наслідки, а саме:

- 1) відмова потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (гл. 36 КПК);
- 2) примирення винного з потерпілим (ст. 46 КК України);
- 3) укладення угоди про примирення (гл. 35 КПК).

Результатом застосування інституту примирення у кримінальному процесі може бути:

- 1) Закриття кримінального провадження на підставі відмови потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК). Цей варіант є можливим лише у справах, перелік яких наведено у ст. 477 КПК;

- 2) Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ч. 3 ст. 288 КПК). Відповідно до ст. 46 КК України, особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності, якщо вона: 1) вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості; 2) вчинила злочин вперше; 3) відшкодувала завдані збитки або усунула заподіяну шкоду; 4) примирилася з потерпілим;

- 3) Призначення покарання зі звільненням від його відбування (ст. 471 КПК, ст. 75 КК);

- 4) Пом'якшення покарання при його призначенні (ст. 471 КПК, ст. 66 КК).

Саме 2 останні правові наслідки й можуть стати результатом укладення між обвинуваченим та потерпілим угоди про примирення.

Певні відмінності вказаних форм примирення (інституту звільнення від кримінальної відповідальності та угоди про примирення) вбачаються також в питанні наявності можливості їх

застосування. Так, укладення угоди про примирення відповідно до ст. 469, 471-476 КПК України не містить обмежень, наведених у ст. 46 КК України, відтак угода може бути укладена й по справам щодо тяжких злочинів та злочинів середньої тяжкості, а також у випадку, якщо обвинувачений не відшкодував збитки потерпілому. Наведене значно розширює можливості використання угоди про примирення (зокрема з метою пом'якшення чи звільнення від покарання) у кримінальному провадженні.

Враховуючи вищевикладене вбачається, що угода про примирення, передбачена статтями 469, 471-475 КПК України, не є процесуальним засобом звільнення особи від кримінальної відповідальності, передбаченим ст. 46 КК України, що має бути реалізований виключно в порядку наведеному у ст. 284, 288 КПК. Відтак, слід констатувати, що імплементація європейського законодавства в Україні потребує подальшого доопрацювання та приведення у відповідність нормативних актів України.

Найважливішим недопрацюванням чинного законодавства України є відсутність визначення процедури медіації, правового статусу медіатора, тощо. Медіація не закріплена в українському кримінально-процесуальному законодавстві, КПК не містить норм про можливість використання посередників для досягнення примирення між сторонами, не регулює питання участі державних органів у цій діяльності. Введення незалежного від учасників кримінального судочинства посередника дозволить надати необхідний імпульс розвитку правовому інституту примирення сторін, який при використанні повною мірою з належною ефективністю дозволить значно розвантажити правоохоронну систему при виконанні призначення кримінального судочинства, закріпленого в ст. 2 КПК України.

Також, на мою думку, слід звернути увагу на відсутність законодавчих важелів впливу на сторони щодо використання ними вказаних процедур примирення (судове посередництво, система альтернативного судового примирення). Остання система може бути запозичена із прикладів Великобританії, Польщі (збільшення судових витрат у сторін, що відмовляються від вказаних процедур, тощо).

Резюмуючи вищевикладене, на мою думку, введення інституту угоди про примирення є дійсно позитивним кроком на шляху імплементації принципів європейського права на Україні. Однак, враховуючи положення європейського законодавства, кримінальне процесуальне законодавство України на сьогоднішній день потребує значного доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам від 15.09.1999 р. № 3/REC (99) 19 // Ресурсний Центр медіації: http://mediators.ru/rus/about_mediation/international_law/eu_council_1.
2. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам від 2.01.1998 р. № R (98)1// <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1116317&Site=COE> .
3. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам від 18.09.2002 р. № R (2002)10 // <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1568851&Site=COE> .

Чорноморець Т.О.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОЦЕСУАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО СУДДІ: СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЧИ СУДОВЕ САНКЦІОНУВАННЯ

Сьогодні питання про правильне визначення назви судової діяльності на стадії досудового розслідування (зокрема слідчого судді) має принциповий характер. Так, одні вчені-процесуалісти визначають діяльність суду на досудовому провадженні як судовий контроль [1, 2, 3], інші – як судове санкціонування [4, 5]. Розглянемо більш детально наведені позиції, адже це має важливе значення для обґрунтування власного погляду на характер діяльності слідчого судді на досудовому розслідуванні.

Нагадаємо, що кримінально-процесуальний понятійний апарат розширено новим поняттям «слідчий суддя», що відображено у п.19 статті 3 Кримінального процесуального кодексу України. Так, слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення *судового контролю* за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 КПК, – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя [6].

Н.Г. Муратова визначає судовий контроль як принцип кримінального судочинства і як багатофункціональну кримінально-процесуальну діяльність суду. Як принцип судочинства, судовий контроль спрямований на реалізацію судової влади на досудовому провадженні, по-перше, при застосуванні заходів кримінально-процесуального примусу або обмеженні конституційних прав і свобод людини; по-друге, при здійсненні судової перевірки скарг і заяв про порушення конституційних прав і свобод [7]. 3.3.